

A MÁSIK A SZERVEZETBEN

Sajátos szociálpszichológiai tér
(kiegészül: az informális szférával)

Szervezeti szabályok által előírt szerepkapcsolatok (formális szféra)
Ezek egymást kiegészíthetik (pl. főnök-beosztott)
Kezdet-vég-történekek nem annyira függenek a személyek akaratától, mint a magánéletben
Alapja: személyészlelés + kapcsolatszövődés

A SZEMÉLYÉSZLELÉS AZ IDEGENSÉG LEBONTÁSÁNAK ELSŐ MOZZANATA

45
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

FELDOLGOZÁS: A SZEMÉLYÉSZLELÉS MODELLJEI

- **aritmetikai** → információk összegzése
- **alaklélektani** → miből alakul ki a benyomás
 - van-e központi vonás (centrális tulajdonságok: intelligens, szorgalmas...) → a jellemzők hálózatot alkotnak
 - szociálisan kevésbé kívánatos információ (pl. homoszexuális) → a munkahelyen az újaknál jobban figyelünk az árulkodó jelekre
 - az észlelés sorrendje
 - elsődlegességi hatás: első benyomás, a kellemetlen erősebb
 - újdonsági hatás: „új seprű jól seper”
- **kiugró jellemzők** → jó megjelenés, vonzó
- **asszociációs** → burkolt kapcsolódások
 - „aki kedves, bizonyára segítőkész is”
 - „csúnya ember: bizonyára gonosz is”

46
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

KONSTRUKTÍV ÉSZLELÉS A TÁRSAS VILÁGBAN

- ▶ **A szociálpszichológia szerint az ember a társas világot sajátos módon látja. Az egyéneket eleve mint tulajdonságokkal bíró csoportok tagjait érzékeli.**
- ▶ **A szavakat és szimbólumokat gondolati rendszerek (csoportok) elemeiként azonosítja és érzelmi értékeket rendel hozzájuk.**
- ▶ **Az egyénekről a róluk hozzáférhető információk mennyiségéhez képest messzemenő következtetéseket vonunk le!**

47

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

AZ ELSŐ BENYOMÁS

Az első benyomást alakító tényezők
Alapelv: az első benyomás után már második következik!

A BENYOMÁS

- **A személyészlelés során a személyről benyomás alakul**
 - Jeleket veszünk észre az illető külsőjében és viselkedésében, és ezeket értelmezzük → kialakítjuk a benyomást
- **Elég kisszámú jel alapján hozunk létre egy első benyomást, és ezt később nehezen vizsgáljuk felül.**
 - Bizonyos tekintetben nagyon jó emberismerők vagyunk, viselkedési elemekből hamar megtudjuk valaki mennyire szociabilis, milyen a vérmérséklete.
- **Más dolgokban kifejezetten rosszak vagyunk. tévedések, látszatjelenségek: pszichiátria - álbetegek**
- **Mi magyarázza ezt az egyenetlenséget a személyészlelésben?**

49
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

A BENYOMÁS ÖSSZETEVŐI

- **Fizikai-biológiai állapot jellemzői**
 - erős, csinos, vézna, magas/alacsony, egészséges, lerobbant
- **Mentális jellemzők (ismeretek, érzelmi viszonyulások, képességek) jellemzői**
 - nagy tudású, ért a témához, művelt, „bunkó”
 - agresszív, mérges, humoros
 - okos, ügyes, tehetségtelen
- **Társas világbeli szerep jellemzői**
 - főnök, felső tízezer tagja, gazdag, amerikai
 - loser
- **Ezek jó része rejtett, ki kell következtetni!**
 - de képesek vagyunk tapasztalataink alapján a sztereotíp általánosításra!

50
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

MIBŐL KÖVETKEZTETÜNK? LÁTHATÓ JELEK-1.

- **Fizikai megjelenés**
 - **„image is everything” – ha az első benyomásról van szó!**
 - **Szépség heurisztika: „ami szép, az jó”**
 - Szívesebben segítünk szép embereknek
 - A szép emberek átlagosan kevesebb óvadékot fizetnek a bíróságokon.
 - A testmagasság erősen korrelál a férfiak bérezésében megjelenő különbségekkel (10% plusz 185 centi fölött)

51
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

MIBŐL KÖVETKEZTETÜNK? LÁTHATÓ JELEK – 2.

Hat alapérzelem

Ekman és Friesen vizsgálata:
6 alapérzelem (öröm, bánat, undor, félelem, düh, meglepődés)
kifejezése és észlelése univerzális, kultúra

- **Testbeszéd**
 - **Gyakori szemkontaktus: becsületesség, egyenesség, barátságosság**
 - **Túl gyakori szemkontaktus: agresszió**
 - **A testbeszéd elárulja az alapvető érzelmi állapotokat, mégpedig kultúrától függetlenül! (Ekman 1972)**
 - **Alapérzelmek: szomorúság, boldogság, félelem, meglepetés, düh, undor**
 - **Az alapérzelmek felismerése erősen kontextusfüggő lehet!**
 - **A kultúra szabályozhatja az érzelmek kifejezésre megfelelő situációkat.**

52
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

KOGNITIVITÁS

- ▶ **a személyes tapasztalatok, vélekedések, cselekedetek strukturált rendszerekbe szerveződnek**
- ▶ **kategorizáció**
 - ▶ **címkezés (lógós, munkamániás) → skatulyázás**
 - ▶ mindennapi megfigyelések alapján (torzító lehet)
 - ▶ laza kapcsolódások tulajdonságok között
 - ▶ torzítások, téves észlelések forrása is
 - ▶ **kilépés a skatulyából:**
 - ▶ igazolódik-e (ez is a megítélőtől függ)
 - ▶ az illető fontos-e a számomra (érdekeltség a skatulyából való kiemelésre)

53

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

A SZEMÉLYÉSZLELÉS AKADÁLYAI

- ▶ **Kollektív észlelési sémák: a sztereotípiák**
 - ▶ emberek helyett emberi csoportokra vonatkozó ítéletek (faji, nemi, életkori...)
 - ▶ súlyos: előítéletek, stigmák
- ▶ **Holdudvarhatás, elfogultság**
 - ▶ egy tulajdonság holdudvarában az összes többi észlelt is módosul (+/-)
- ▶ **Projekció**
 - ▶ saját érzések, tulajdonságok kivetítése a másokra (alapja: gyermekkori konfliktusok)
- ▶ **Szelektív észlelés**
 - ▶ szükségletek, érzések vágyak alapján válogatunk
- ▶ **Szervezeti vakság és illuzionizmus**
 - ▶ a szelektív észlelés szélsőséges esete: eltérő érdekek esetén az észlelt jelenségek kioltódnak (politika!)
- ▶ **Oktulajdonítás (attribúció) → később**

54

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

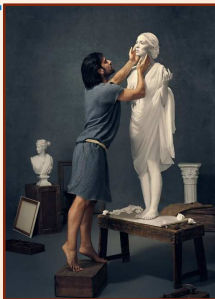
CSOPORTKÖZI VISZONYOK, ELŐÍTÉLETEK

Az előítélet kialakulása, forrásai

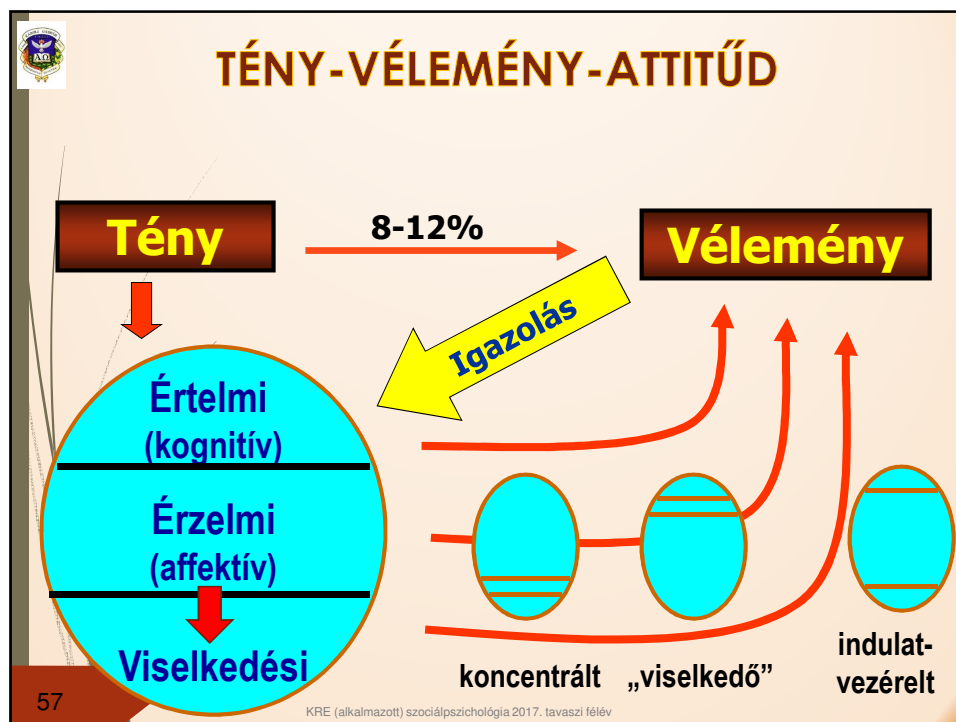
A SZTEREOTÍPIA

- tulajdonságok, amelyeket adott csoportra jellemzőnek tartunk
- az információk feldolgozását befolyásolják
 - egybecsengőre jobban figyelünk
 - kétértelműség feloldása
 - viselkedés a másik csoport tagjaival kapcsolatban
- Több kísérlet
 - Pygmalion hatás (önbeteljesítő jóslat)
- Forrása sokszor az **ATTITŰD**

56

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

AZ ATTITÚD

- **BEÁLLÍTÓDÁS**, valamely esemény, állapot (pl. társas viselkedés) bekövetkezésével kapcsolatos előfeltevés, várakozás
- **SZUBJEKTÍV SZŰRŐ**, amelyen keresztül a világ dolgait nézzük (másik emberről alkotott nézet)
- Az ember **ÉRTELMI**, **ÉRZELMI** és **VISELKEDESI** állapota, amely meghatározza az események, a másik személy, csoport megítélését, a velük kapcsolatos döntéseit

58

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

AZ ATTITÚD PARADOXONA

- **Tárgya:**
 - közvetlenül nem megismerhető
 - de az ismeret evidenciaélményét nyújtja
 - tapasztalatilag nem bizonyítható
 - de az igazság elhithető erejével rendelkezik
 - mások is hisznek benne
 - cselekvési irányultságot is tartalmaz
 - kognitív és affektív elemek
 - tehát a **VÉLEMÉNY-t** nem a **TÉNYEK-hez**, hanem az **ATTITÚDHOZ** viszonyítjuk

59

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

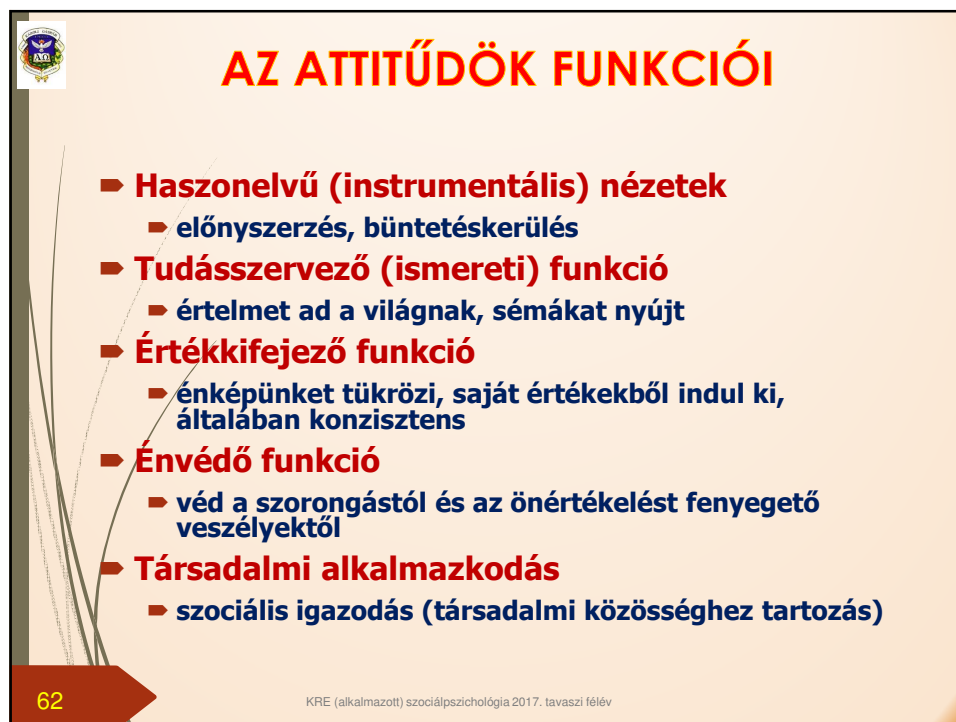
PÉLDA

Ahogy a felhasználók látják a programozókat

Ahogy a programozók látják a felhasználókat

60

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

KONFORMITÁS-1.

A csoport tagjai mennyire hajlandók megváltoztatni

- viselkedésüket,
- nézeteiket és
- attitűdjüket,
- hogy azok jobban illeszkedjenek a csoportéhoz.
- A csoport **tudat alatti** folyamatok és **explicit** csoportnyomás révén is tudja befolyásolni saját tagjait.

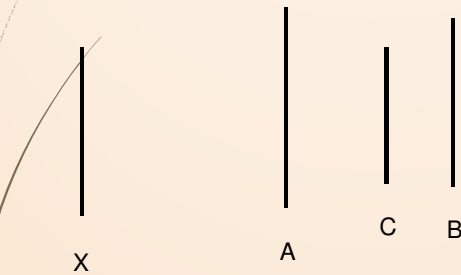
63

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

KONFORMITÁS-2.

Konformitás: egy személy viselkedésének vagy véleményének olyan változása, amely egy egyéntől vagy csoporttól származó vélt vagy valós nyomás hatására alakul ki.

Solomon Asch kísérlete (1955, 1980)

- Melyik vonal olyan hosszú mint az X –el jelölt?
- 6 beépített személy+1 kísérleti

Viaszemberek (tényleg helyesnek gondolták)

Önmagukban bizonytalanok (csatlakoznak a többséghez)

Kisebrendű: tudták, hogy helytelen (féltek, hogy kinézik őket)

Az esetek 35%-ban a kísérleti személyek konform módon, hibás választ adtak

64

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

DEVIANCIA

- **Olyan viselkedés, ami a közösség vagy társadalom normáit megszegi**
 - **emberi együttélés feltétele**
 - **sokszor nem is nyilvánvaló**
 - **léteznek előírások, rögzült normák is**
 - **jogi = vétség, bűncselekmény**
 - **erkölcsi = írásba nem foglalt**
 - **vallási = véték**
 - **egészségügyi = betegség (pszichopátia)**

65
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

AZ ELSZIGETELTSÉG

- **az emberi lények hiánya:**
 - **gyakran depresszív**
 - **hallucinációkat is okozhat**
 - **szenvedést okozó kihallgatási módszer!**
 - **izolációs terápia**
 - **eltérő igények, mértékek!**
- **a magányosság:**
 - **reménytelenség (tehetetlen, félelem)**
 - **türelmetlen unalom**
 - **depresszió (melankolikus, szomorú)**
 - **önbecsmérlés**
- **hatása a csoporton belüli viszonyokra**
 - **ha önkéntes: kirekesztő jellegű (kivéve, ha munkafeladat, pl. ügyelet)**
 - **ha a csoport zárja ki: konfliktus**
 - **feloldása: vezetői feladat!**

66
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

TÁRSAS KAPCSOLATOK

- ▶ **A szociabilitás okai**
 - a társak jelenléte önmagában is jutalmazó jellegű – evolúciós szempont
 - társas összehasonlítás – önmagunk értékelése mások tükrében
 - szorongás, stressz csökkentése – társas támasz
- ▶ **Az elszigeteltség következményei: mi történik, ha a „társas lényt” megfosztják a társaktól?**
 - „Maugli”jelenség – értelmi visszamaradottság
 - Hajótöröttek, szerzetesek - Hallucinációk, egyéb pszichológiai tünet
 - Nagyon különböző, hogy ki mennyire tűri az elszigeteltséget (Schachter, 1979)
 - Elképzelhető, hogy összefügg bizonyos személyiségvonásokkal (introverzió – extroverzió – Eysenck)
 - Kínzások eszközeként az eredmény – erős befolyásolhatóság

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

67

ATTRIBÚCIÓK ÉS EMBERI KAPCSOLATOK

AZ EMBEREKEL KAPCSOLATOS OKTULAJDONÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK RENDSZERE

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

68

ATTRIBÚCIÓELMÉLETEK

AZ EMBEREKSEL KAPCSOLATOS KÖVETKEZTETÉSEK

Attribúció, ~ tulajdonítás: elképzelések, szabályok, feltevések halmaza arról, hogy az emberek miként következtenek saját és mások viselkedésének okaira

1. Racionális, logikus folyamat

2. Fő célja a cselekedet megelőző okainak azonosítása (miért tette?)

Fritz Heider:

- Külső ok – „**szituációs attribúció**” okozza-e a viselkedést, vagy..
- Belső ok – „**diszpozicionális attribúció**”

Ha egy személy viselkedése ellentmond annak, ami adott helyzetben várható, vagy társadalmilag kívánatos, hajlamosak vagyunk belső okoknak tulajdonítani.

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

ATTRIBÚCIÓS TORZÍTÁSOK-1.

- **Okai**
 - **motivációk, irracionális elemek, információhiány**
- **Kognitív torzítások**
 - **belső irányban: akkor is belső okokat tulajdonítunk, ha környezeti okok játsszák a főszerepet → pl. „vélemény kieroszakolása egy munkahelyen”**
 - **cselekvő-megfigyelő: saját viselkedésünkért külső okok a felelősek → „azt követelte a helyzet”**
 - **magyarázat: a cselekvő és a megfigyelő eltérő nézőpontja**

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

ATTRIBÚCIÓS TORZÍTÁSOK-2.

- **Motivációs torzítások**
 - jutalomszerzés vagy megszegyenülés elkerülése
 - „Önkiszolgáló”:
 - saját siker = belső ok,
 - kudarc = külső,
 - mások kudarc: belső
 - **A hamis konszenzus:**
 - szívesen feltételezzük, hogy értékeink, attitűdjeink másokéval egybeesnek („normális” emberek vagyunk)

71

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

SIKER-KUDARC ATTRIBÚCIÓ (3) Énkép:
↑ = ↓

SV
sikervágy

➤ **SIKER**

SV: Én, tehetségem, ↑ ↑ ↑

KF: Mások, segítettek. szerencsém volt, ... = = = =

KF
kudarc-félelem

➤ **KUDARC**

SV: A körülmények, gáncsoltak, pech, ... = = = =

KF: Én, alkalmatlan vagyok, „ugye, megmondtam”, ↓ ↓ ↓

72

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

ATTRIBÚCIÓS TORZÍTÁSOK 4.

- **Láthatósági hatások**

Azoknak a személyeknek, akik jobban láthatóak, kitűnnek (pl. szemben ülnek velünk, gyakrabban tulajdonítunk felelősséget valamely cselekmény okozójaként).
- **Konszenzusra vonatkozó információ torzulása**

Mások hogyan tennének?
Pl.: Mi alapján döntenétek arról, hogy egy tárgyat felvegyetek vagy sem?
- **Motivációs szempontok – jutalom elnyerése, büntetés elkerülése.**

Pl.: Mit mondanak a sportolók egy mérkőzés megnyerése/elvesztése után?
Győzelem – kemény munka, erőfeszítés (belső ok)
Elvesztett meccs – az ellenfél, a bíró, körülmények (külső ok)
- **Az „igazságos világba vetett hit”**

„Az emberek felelősek a sorsukért.”

73 KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

ÉNATTRIBÚCIÓK – SAJÁT VISELKEDÉS MAGYARÁZATA

Bem önészlelési elmélete:
 A saját attitűdünkre – a saját viselkedésünkből következtetünk.

Pl.: Ha pénzt adok a koldusnak, noha egyébként nem szoktam, arra a következtetésre juthatok, hogy a jótékonykodáshoz pozitívabb az attitűdöm, mint az gondoltam eddig.

Önkárosító stratégiák

Nagyon fenyegető saját magunkról negatív ítéletet alkotni – elhárító stratégiákat alkalmazunk, hogy ne kelljen magunkat hibáztatni, így védjük az énképünket.

Pl.: Vizsgák, fontos megmérettetések előtt az emberek gyakran túl sokat isznak, nem alszanak, gyógyszer vesznek be, így az esetleges kudarc miatt könnyen lehet külső okokat találni. (Nem aludtam, még másnapos voltam, stb.) Tehát nem a képességeimben, hanem a külső körülményekben van a hiba.

Pszichológiai ellenállás

Ha fenyegetve érezzük a cselekvési szabadságunkat, ha bizonyos dolgokhoz kevésbé férünk hozzá – értékesebb lesz a számunkra.

Pl.: cenzúrázott könyvek iránti kíváncsiság; vagy a „tiltás” vonzása – gyereknél felnőtnél egyaránt.

74 KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

ATTRIBÚCIÓK A MUNKAHELYEN

- ▶ **A munkahelyi csoportokban: az én- és csoporton belüli attribúciók rendszere működik**
- ▶ **Sokféle oktulajdonítási háló**
 - ▶ **jelentős a kognitív és a motivációs torzítás**
 - ▶ **személyes szinten: siker-kudarcc, ami lehet erőforrás vagy gát**
 - ▶ **énattribúciók sokasága**
 - ▶ **elhárítás és pszichológiai ellenállás megjelenése**
- ▶ **Az azonos/hasonló attribúciók csoportképző jellegűek is**

75

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

SZEMÉLYKÖZI VISZONYOK

KÖTŐDÉS ÉS VONZALOM AZ EMBERI KAPCSOLATOKBAN

76

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

A SZOCIABILITÁS

- **a kapcsolat kialakítási, kommunikációs képesség, a személyiség dominanciaigénye**
 - társaságkedvelés
 - barátságok, személyes kapcsolatok teremtése, ápolása
 - egyénenként és területenként eltérő
- **hatása csoporton belül**
 - „hajtóerő, hangulatgenerátor” lehet
 - munkahelyen negatív vektorként: klikkesedést okoz
 - egyházi közösségben: szekta lehet

77
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

VONZÁS ÉS TASZÍTÁS

- **Kulcsszerepe van: a személyközi térben a résztvevők érzelmeinek**
 - a munkaműveletek: algoritmizálhatók és automatizálhatók
- **Az érzelmeknek nincs instrumentális* funkciójuk**
 - rokonszenv, tetszés, rajongás
 - ellenszenv, undor, nemtetszés
- **A világot az ember saját személyisége tükröként kezeli**
- **Az ember legfontosabb ingere a másik ember**

*Instrumentális: hasznossági okból fenntartott attitűdök

78
KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév

A VONZALOM KIALAKULÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK I.

- **Fizikai közelség – serkenti a vonzalmat, de nem szükségképpen okozza azt. → munkahely?**
- **Dicséret hatása – az emberek meg szokták kedvelni azokat, akik megdicsérik, de nem szeretik, ha manipulálják őket.
→ napi jelenség**
- **Szívességet tenni**
 - fontos, hogy érdek nélkül, mert az az ellenkezőjét válthatja ki.
 - ha valakinek mi teszünk szívességet – nagy bizonyossággal vonzódni kezdünk hozzá.
- **Kompetencia-paradoxon**
 - Szeretjük kompetens emberekkel körülvenni magunkat, de ha valaki „túl tökéletes”, nem vonzódunk jobban hozzá – sőt.
 - **„Hasraesési effektus”**
 - Ha egy kiemelkedően kompetens személy hibát követ el, szimpatikusabbá válik.

79

KRE (alkalmazott) szociálpszichológia 2017. tavaszi félév